

الگوی نقد

■ سید حسین حسینی ■

(عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)

www.ketab.ir

نقد فرهنگ

۱۴۰۱

■ سرشناسه: حسینی، سیدحسین، ۱۳۴۴- عنوان و نام پدیدآور: الگوی نقد/سیدحسین حسینی.
■ مشخصات نشر: تهران: نقد فرهنگ، ۱۴۰۱. ■ مشخصات ظاهری: ۳۰۳ ص. ۱۴/۵×۲۱/۵ س. م.
■ شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۱۹-۲۶-۴. ■ وضعیت فهرست نویسی: فیبا ■ موضوع: نقد ■ رده بندی کنگره:
PN۸۱ ■ رده بندی دیویی: ۸۰۹ ■ شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۳۲۴۴۹

نقد فرهنگ

■ نام کتاب: الگوی نقد

■ نویسنده: سید حسین حسینی

■ نوبت چاپ: اول

■ سال انتشار: ۱۴۰۱

■ تیراژ: ۵۰۰ نسخه

■ شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۱۹-۲۶-۴

■ قیمت: ۱۲۰,۰۰۰ تومان

naqdefarhangpub

@naqdefarhangpub

www.naqdefarhang.com

نشانی: پردیس، میدان عدالت، خ فروردین جنوبی، خ سعدی، مجتمع قائم ۱، بلوک A2، واحد ۲۰۳، تلفن:

۶۶۴۸۶۵۳۵، ۶۶۹۶۷۰۰۷، ۶۶۴۶۰۰۹۹ تلفن مراکز پخش: ۷۶۲۷۶۷۴۸

«این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.»

© کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نقد فرهنگ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار	۹
مقدمه (فلسفی / اجتماعی / انتقادی)	۱۱
فصل اول: چارچوب پژوهش	۲۱
۱. چکیده طرح	۲۱
۲. برنامه پژوهشی	۲۱
۳. بیان مسأله	۲۲
۴. پرسش‌های پژوهش	۲۳
۵. مفاهیم پژوهش	۲۴
۶. فرضیه پژوهش	۲۴
۷. اهمیت و ضرورت پژوهش	۲۵
۸. اهداف پژوهش	۲۶
۹. نتایج کاربردی پژوهش	۲۶
۱۰. روش تحقیق	۲۷
۱۱. قلمرو پژوهش	۲۷
۱۲. چارچوب نظری پژوهش	۲۷

۲۸	۱۳. پیشینه پژوهش .....
۳۳	فصل دوم: جایگاه نقد .....
۳۳	۱. همراهی تفکر با نقد .....
۳۶	۲. نسبت نقد با جامعه .....
۳۸	۳. نسبت نقد با تحول علوم انسانی .....
۴۲	۴. مفاهیم چهارگانه .....
۴۳	۵. زمینه‌های اجتماعی نقد .....
۴۳	۶. نقشه راه نقد .....
۴۶	۷. نقد متون و نظریه‌های علوم انسانی .....
۴۹	فصل سوم: قلمرو نقد .....
۴۹	۱. نسبت نقد با فرهنگ اجتماعی .....
۵۸	۲. نقد به مثابه یک جریان اجتماعی .....
۶۱	۳. نقد مقسمی .....
۶۴	۴. نقد به مثابه فلسفیدن .....
۷۱	فصل چهارم: ساختار نقد (مؤلفه‌های مفهومی) .....
۷۱	۱. الگوی طرح و الگوی نقد .....
۷۲	۲. زمینه‌های نقد ادبی و نقد هنری .....
۷۵	۳. نقد میثدیک و نقد ذوقی .....
۷۵	۴. مؤلفه‌های مفهومی هشت‌گانه نقد .....
۹۲	۵. نظریه جامع نقد .....
۹۵	فصل پنجم: روش نقد (مؤلفه‌های شکلی و محتوایی) .....
۹۵	۱. روش ترکیبی - دورانی نقد علمی .....

۹۹	۲. تبیین مولفه‌های شکلی و محتوایی نقد علمی
۱۰۵	فصل ششم: نقد کتاب
۱۰۵	۱. اهداف نقد کتب تخصصی
۱۰۸	۲. تفاوت نقد با مرور کتاب
۱۱۰	۳. تفاوت نقد با انتقاد
۱۱۵	۴. نسبت تفکر نقاد و خلاق
۱۲۵	فصل هفتم: شیوه‌نامه نقد
۱۲۷	۱. شیوه‌نامه نقد و بررسی کتب تخصصی
۱۳۴	۲. شیوه‌نامه مقالات نقد
۱۴۵	یادداشت‌ها
۱۵۱	ضمائم
۱۵۲	۱. مقالات و یادداشت‌ها؛ نقد پژوهی
۱۵۲	نقد نظریه علمی؛ اصول روش شناختی
۱۶۴	نسبت آزاداندیشی و نقداندیشی
۱۷۰	نقد و پژوهشگری
۱۷۶	سامانه پژوهش، کتاب، و نقد
۱۷۷	کرسی‌های نظریه‌پردازی و جریان نقد علمی
۱۸۲	معیارهای نقد و داوری علمی
۱۸۵	مطالعات نقد پژوهی؛ نیاز جدید در قلمرو علوم انسانی
۱۸۷	درباره نقد
۱۸۸	مشکل نقد
۱۸۹	نه به نقد؛ چرا از نقد می‌ترسیم؟

پیشگفتار

«الگوی نقد» از فلسفه، ساختار، سامان‌مندی، و روش نقد در قلمرو علوم انسانی سخن می‌گوید.

این دست پژوهش‌ها در دامنه مطالعات «نقد پژوهی» قرار دارد که شاخه و گرایش میان‌رشته‌ای در بیکره علوم انسانی و در مرز بین مطالعات فلسفه علم، روش‌شناسی و روش تحقیق، و تفکر انتقادی است.

بدین ترتیب از مبانی نظری و فلسفی نقد تا روش‌ها و شیوه‌نامه‌های نقد علمی را می‌توان در قالب «الگوی نقد»، به مطالعه و سدجش همه‌جانبه گذارد.

این کتاب پس از بحث پیرامون جایگاه نقد در نسبت با تحول علوم انسانی، به قلمرو فرایندهای اجتماعی دلالت داده تا آنجا که نه تنها از «نقد به مثابه یک جریان اجتماعی»؛ بلکه در زاویه مطالعات فلسفی، از «نقد به مثابه فلسفیدن» یاد می‌کند. سپس به ساختار چندگانه مؤلفه‌های مفهومی نقد، و مؤلفه‌های شکلی و محتوایی روش نقد علمی پرداخته است و در فصول پایانی از مختصات نقد علمی کتب تخصصی علوم انسانی، و شیوه‌نامه‌های کاربردی نقد سخن می‌گوید.

با هدف برخورداری کتاب از جنبه‌های تکنیکال؛ در بخش ضمایم پس از معرفی مقالات و یادداشت‌هایی در حوزه نقدپژوهی، مفاد تصاویر کارگاه‌های پژوهشی و آموزشی متد نقد به همراه نمونه‌هایی منتخب از تمرین‌های کاربردی افزوده شده‌اند. اگر چه قسمتی از منابع و مواد اولیه این کتاب، مرتبط با پژوهش‌های نویسنده در دهه ۸۰ و پیش از آن است؛ اما از سال ۱۳۹۰ تاکنون که سلسله کارگاه‌های متد نقد را تعریف، تنظیم و در پاره‌ای دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های کشور اجراء کرده‌ام،

همواره اعضاء محترم هیئت علمی شرکت کننده درخواست متن یا کتابی مرتبط با این کارگاه‌ها را مطرح می‌کردند. امیدوارم این اثر بتواند بخشی از تقاضای دوستان را پاسخگو باشد.

مطالعات نقدپژوهی در قلمرو علوم انسانی را بایستی یک «کلان پروسه» به حساب آورد و هرآینه، الگوی نقد (با همه افزونه‌های متعدد آن) می‌تواند به‌عنوان یک «کلان پروژه» در دل آن روند علمی - تدریجی، ایفای نقش کند. نکته آن است که اجزاء مهم و اصلی این کلان پروژه به‌درستی شناسایی و فهم شوند؛ سپس در مرحله دوم، به ترسیم دقیقی از ساختار الگوی مطلوب دست یابیم که در آن، پیوند و هماهنگی عناصر لحاظ شده تا وجه نظام‌مند بودن الگو تأمین شود؛ و آنگاه در مرحله سوم با روشی نظام‌مند، به سمت تبیین و تحلیل عناصر و مؤلفه‌های الگو پیش رویم.

این پژوهش، در سراغ‌های جنین مسیر پرفراز و نشیبی قرار گرفته است. گام پسینی، پاسخ به این پرسش است که مؤلفه‌های «نقد به مثابه فلسفه» کدام است؟ و آیا می‌توان امر نقد را، فراتر از یک نگاه فرعی و ثانوی، یا یک روش، یا یک رویکرد، و حتی فراتر از فلسفه‌ورزی دانست و به‌عنوان یک نظام و مکتب فلسفی به آن نظاره کرد و در این فرض، ویژگی‌های چنین مکتب فلسفی چیست یا چه خواهد بود؟

امید دارم در زمانه‌ای که بیش از هر زمان دیگری نیازمند ترویج جریان نقد در جامعه علمی هستیم، این اثر بتواند اثرگذار باشد و نیک، مایه افتخار خواهد بود تا خوانندگان عزیز دیدگاه‌ها و نظرات انتقادی خود را با نویسندگان در میان بگذارند.

سید حسین حسینی

تهران

۱۴۰۰/۱/۱